

10. Belykh S.I. (2013) Structure of the concept of personality oriented physical education university students. *Physical education of students*, vol.3, pp. 3-9. doi:10.6084/m9.figshare.669663.
11. Brehm W. (2006) "To get Germany moving" – aims, target-groups, programs, evidence of health-Sport // Book of Abstracts of the 11-th annual congress of the European College of Sport Science. – Cologne: Sportverlag Strauss. 431 p.
12. Delaine D.A., Seif-Naragni S.B., Al-Hague S., Wojewoda N., Meninato Y., DeBoer J. (2010). Student involvement as a vehicle for empowerment: a case study of the student platform for engineering education development. *European Journal of Engineering Education*, vol. 35 (4). P. 367-378. – doi: 10.1080/03043797.2010.48327.

УДК 796.001.373. 1(438)

Вільчковський Е. С.

Університет Яна Кохановського в Кельцях, філія в Петркові Трибунальському, Польща

РОЗВИТОК ВОЛЕЙБОЛУ В ПОЛЬЩІ (XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

Стаття присвячена проблематиці становлення і розвитку волейболу у Польщі у XX та на початку XXI століття. Розвиток польського волейболу бере свій початок з 1919 році. В основному, ця спортивна гра була популярна серед студентів, тому саме студенти склали кістяк перших волейбольних команд та клубів у країні. В організаційному відношенні значний поступ у розвитку дисципліни відіграло створення у 1928 році Федерації Спортивних Ігор Польщі у склад якої входила і секція волейболу. Перший показовий виступ волейболістів відбувався у 1919 році, а динамічний розвиток цієї гри розпочинається у 1923 році, коли створюються перші секції волейболу серед харцерів і в спортивних клубах у Варшаві, Лодзі, Кракові, Катовіцях, Білому Стоці, Любліні, Познані.

У першій декаді XXI віку популярність волейболу у Польщі не тільки надалі залишається на високому рівні, але й стає ще більшою шанованою серед різних вікових груп населення дисципліною спорту в країні. Сьогодні успіхи притягують до спортивних арен щораз більше глядачів, не кажучи вже про кілька мільйонів вболівальників, які дивляться по телебаченню міжнародні матчі збірної команди Польщі.

Зріст популярності волейболу в країні привернув увагу багатьох спонсорів, які почали активно розміщувати свою рекламу на телебаченні, радіо та в Інтернеті, а одночасно здійснюють капіталовкладення у розвиток клубів, окремих гравців, а також спонсорують збірну команду країни.

Успіхи волейбольних збірних команд Польщі спираються на ефективну систему підготовки молоді. З ініціативи Федерації Волейболу Польщі та Міністерства Спорту і Туризму у 2012 році відкрито Молодіжні Волейбольні Центри. В цих школах функціонують три підготовчі спортивні класи (від 15 до 18 років), до яких відбираються найкраще підготовлені і здібні молоді волейболісти. У Польщі щороку проводяться турнірні змагання молодіжної ліги, які по суті є змаганнями дублерів професійних команд вищої ліги.

Ключові слова: волейбол, змагання, гра, дисципліна спорту, клуби, збірна, розвиток.

Вильчковский Е., Развитие волейбола в Польше (XX – начало XXI века) Статья посвящена проблематике становления и развития волейбола в Польше в период с XX и до начала XXI века. Развитие польского волейбола берет свое начало с 1919 года. В основном, эта игра была популярна среди студентов, так как именно студенты составляли костяк первых волейбольных команд и клубов в стране. В организационном плане существенный толчок в развитии этой спортивной дисциплины сыграло создание в 1928 году Федерации Спортивных Игр Польши, в состав которой входила и секция волейбола. Первый показательный турнир прошел в 1919 году, а интенсивное развитие игры начинается с 1923 года, когда создаются секции волейбола среди харцеров в Варшаве, Лодзи, Кракове, Катовицах, Люблине, Познани.

В первой декаде XXI века популярность волейбола в Польше не только остается на высоком уровне, но и стаёт ещё более распространённой среди разных возрастных групп населения дисциплиной спорта. Сегодняшние успехи привлекают на спортивные арены всё больше болельщиков, не говоря уже о телевизионной аудитории зрителей, прежде всего это относится к международным соревнованиям.

Рост популярности волейбола в стране обратил внимание многих спонсоров, которые начали активно размещать свою рекламу на телевидении, в радиотрансляциях, в Интернете, а одновременно вкладывать свой капитал в развитие клубов, оплату талантливых игроков, а также спонсировать сборные команды.

Успехи на волейбольных сборных команд Польши базируются на эффективной системе подготовки молодежи. По инициативе Федерации Волейбола Польши и Министерства Спорта и Туризма в 2012 году созданы Молодёжные Волейбольные Центры. В этих школах функционируют три подготовительные спортивные классы (с 15 до 18 лет), в которые отбираются наиболее подготовленные и способные молодые волейболисты. В Польше каждый год проводятся соревнования молодежной лиги, которые в сущности являются соревнованиями дублеров профессиональных команд высшей лиги.

Ключевые слова: волейбол, игра, соревнования, дисциплина спорта, клубы, сборная, развитие.

Vilchkovsky E., Development of volleyball in Poland (XX - the beginning of the XXI century). The article is devoted to the problems of the formation and development of volleyball in Poland in the XX and beginning of the XXI century. The development of Polish volleyball dates back to 1919. Basically, this sports game was popular among students, so the students formed the backbone of the first volleyball teams and clubs in the country. In organizational terms, a significant progress in the development of discipline was played by creation in 1928 of the Polish Federation of Sport Games, which included a section of volleyball.

The first showcase of the volleyball team took place in 1919 and the dynamic development of the game begins in 1923 when the first sections of volleyball among the haters and the sports club in Warsaw, Lodz, Krakow, Katowice, Lublin, Poznan appear. In the first decade of the twenty-first century, the popularity of volleyball in Poland not only remains high, but is still the most respected sport discipline among the various groups in the century.

Today's successes attract more and more spectators to the sports arena, not to mention insights, especially international matches, on television by hundreds of thousands of people and even by several million fans. The success of the national volleyball teams of Poland is based on an effective system of youth training. On the initiative of the PVF and the Ministry of Sport and Tourism in 2012 opened the Youth Volleyball Centres. There are three preparatory sports classes (from 15 to 18 years old) in these schools, to which the best trained and capable young volleyball players are selected. In Poland every years youth league competitions are held, which are essentially competitions of the doubles of professional teams of the highest league.

The growth of the popularity of volleyball in the country attracted the attention of many sponsors who began to actively advertise on television, radio on the Internet, while simultaneously investing in clubs, individual players and the team.

The process of volleyball development in Poland should also be considered in the broader perspective. Today's sport in an integral part of popular culture. As a phenomenon extremely complex, sport creates a hierarchy of disciplines, dividing them into elitist and more or less popular. Today, sport, which in general, culture is increasingly subject to the requirements of commercialization. Volleyball is also an example of these processes.

Key words: volleyball, game, competitions, sport discipline, clubs, team, development.

Постановка проблеми. Розвиток сучасних командних спортивних ігор у багатьох країнах Європи і світу має надзвичайне значення не тільки, як реалізація на широкому рівні державних та приватних бізнес-проектів (в деяких спортивних дисциплінах розміщено величезні фінансові ресурси, наприклад футбол або американський баскетбол), але й також для проведення надзвичайно важливої для кожної країни політики популяризації спорту серед широких мас населення і в першу серед молоді. Одним із прикладів активної популяризаторської діяльності в цій галузі державних структур та приватного капіталу є Польща, країна в якій вже багато років значну увагу приділяють розвитку волейболу, як професійного, так і аматорського та рекреаційного.

Метою статті є розкриття основних тенденцій становлення та розвитку волейболу у Польщі у XX та на початку XXI століття.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Проблематику становлення та розвитку польського волейболу займалися такі дослідники, як К. Мецнер, М. Каліта, А. Ойжановський, А. Вожніак та ін.

Розвиток польського волейболу бере свій початок у 1919 році. Перший показовий виступ волейболістів відбувся також в цьому ж році, а подальший активний розвиток цієї гри розпочинається з 1923 року, коли створюються перші секції волейболу в спортивних клубах Варшави, Лодзі, Кракова, Катовіцах, Любліна, Познані [4].

У 1928 році в Лодзі та Варшаві були організовані чемпіонати цих міст і одночасно розпочалися міжміські змагання, а у наступному році проведено в Варшаві перший чемпіонат крани з волейболу. У чоловіків перемогла команда Лодзі, а у жінок – Варшави (обидві команди склалися із студентів вищих навчальних закладів). Цей турнір проходив на тенісних кортах парку імені короля Яна III Собецького, а змагання проводилися без правил набрання визначеної лічби очок, лише згідно з визначеним часом тривання матчу.

В основному, ця спортивна гра була популярна серед студентів, тому саме студенти складали кістяк перших волейбольних команди та клубів в країні. В організаційному відношенні значний поступ у розвитку цієї дисципліни відіграло створення у цьому ж 1928 році Федерації Спортивних Ігор Польщі у склад якої входила і секція волейболу. Зазначимо, що самостійна Федерація Волейболу Польщі повстала лише у 1958 році (до 1957 року функціонувала Федерація Волейболу і Гандболу Польщі). Цікавий факт, враховуючи те, що жіноча збірна країни, на той час, вже вважалася за одна із найсильніших не тільки у Європі, але також і у світі.

У 30-тих роках XX ст. було розпочато пошук виступів волейболістів на міжнародній арені, а першими суперниками польських клубів були волейболісти країн Балтії. Ця співпраця мала досить інтенсивних характер і відіграла значну роль у популяризації волейболу у Польщі.

В перше визначено склад збірної волейболістів Польщі у 1934 році, коли вона розіграла матч з переможцем Загальнопольський Світових Ігор командою Polonia Karvina, але цю гру не зараховано до офіційних міжнародних матчів збірної [1].

По закінченню другої світової війни вже у листопаді 1945 року організовано перший післявоєнний чемпіонат країни, якій завершився перемогами волейболістів Варшави та волейболісток Познані. Польща зазнала великих страт у другій світовій війні. Втрати серед громадян країни у під час війни вносили понад 20%. Відновлення вимагали також стадіони, басейни та інша спортивна база міст.

Фактично одразу розпочато відбудову спортивної інфраструктури країни, у тому числі і волейбольної. Вже у 1950 році кількість спортивних залів, в яких можна було тренуватися волейболістам та баскетболістам, вносила 1198, що майже на 500 об'єктів більше у порівнянні з 1947 роком. Особливо важливу роль у розвитку польського волейболу відіграла Варшавська Академія Фізичного Виховання, яка швидко розпочала підготовку інструкторських та тренерських кадрів. У 1970 році в Польщі діяло понад 6000 спортивних залів (у тому числі і шкільних) та спортивних комплексів, у яких можна було граати у волейбол [7].

Першу офіційну гру після закінчення другої світової війни чоловіча волейбольна збірна Польщі зіграла у лютому 1948 році зі збірною Чехословаччини в Варшаві.

У наступних декадах польський волейбол розвивався швидкими темпами. При багатьох індустріальних виробництвах відкриваються нові волейбольні клуби. Розвивався також і студентський волейбол. Крім таких традиційних

волейбольних центрів, як Варшава, Лодзь, Ольштин, Ченстохова ця гра стає популярною в Радомі, Белхатові, Калішу, Бидгощі. Успіхи національної чоловічої збірної у 70-тих роках ХХ століття, а в першу чергу перемоги на чемпіонаті світу (1974 р.) та на Олімпійських Іграх (1976 р.), також суттєво причинилися до популяризації волейболу в Польщі.

Відмітимо, що у ХХ столітті польські волейболісти досягали і значних успіхів: друге місце на чемпіонатах Європи у 1975, 1977, 1979, 1981 та 1983 роках та друге місце у Кубку Світу у 1965 році.

Досягнення жіночої збірної за цей період є також вагомими: друге місце на чемпіонаті світу у далекому 1952 році та бронзові медалі у 1956 та 1962 роках; бронзові медалі на Олімпійських Іграх в Токіо – 1964 р. та в Мехіко – 1968 рік. У період 1949-1971 роках волейбольна жіноча збірна Польщі поспіль займала друге або третє місце: два рази друге (1950 та 1967 роки) та чотири рази третє (1949, 1955, 1958 та 1971 рр.). Значимо, що у цей період чемпіонати Європи з волейболу, в основному, проходили у чотиричному циклі. Без сумніву, як вже було зазначено вище, це була одна з найкращих збірних команд жіночого волейболу того часу.

На думку В. Вожняка тогочасна популярність волейболу в Польщі була обумовлена двома чинниками: по - перше, волейбол став спортивною дисципліною, масовість якої міцно підтримувалась владою, а по - друге, її популярність спиралася на простих правилах гри та відносно скромних вимогах організації тренувального процесу і організації спортивних змагань з цієї дисципліни. Волейбол серед населення вважався передусім спортивною рекреаційною грою, в чому також полягала його популярність [8].

На сьогоднішній день волейбол залишається й надалі одним з найбільш популярних видів спорту в Польщі поступаючись у цьому лише футболу. Успіхи чоловічої збірної в ХХІ столітті дійсно вражають: перше місце на чемпіонат світу у 2014 та 2018 роках та друге місце у 2006 році; перше місце на чемпіонаті Європи у 2009 році та третє місце у 2011 році; перемога у Світовій Лізі у 2012 році та третє місце у 2011 році; друге місце на Кубку Світу у 2011 році.

Найбільших успіхів у ХХІ столітті жіноча збірна Польща досягла на чемпіонатах Європи двічі перемагаючи у 2003 та 2005 роках та займаючи третє місце у 2009 р.

Сьогодні успіхи притягують до спортивних арен щораз більше глядачів, не кажучи вже про оглядання, передусім міжнародних матчів по телебаченню сотнями тисяч, а навіть, що має місце нерідко, й кількома мільйонами вболівальниками (наприклад, матч волейбольних команд вищої ліги, не обов'язково лідерів змагань, у середньому оглядає по телебаченню від 150 до 200 тис. глядачів).

На трибунах спортивних залів волейбол оглядає багато глядачів. Спортивні арени в більшості міст, особливо коли команда виступає у вищій лізі, практично завжди переповнені, хоча ж значимо, що більшість арен має у середньому від 2,5 до 3 тис. місць. Це пов'язано з тим, що частина клубів презентують не дужі міста (від 30 до 80 тис. жителів). Як правило, за матчами національної збірної (в першу чергу, коли грають чоловіки), в Катовіцах, Лодзі, Гданську, дещо рідше у Варшаві, на переповнених трибунах збирається від 8 до 9 тис. вболівальників. За зустріччю Польща-Сербія, який відкривав чемпіонат світу 2014 року і проходив в Варшаві на Народовому стадіоні, спостерігало гру 60 тис. глядачів. До речі, коли у ХХІ столітті проводилися в Польщі чемпіонати Європи, світу та фінал Світової Ліги, фінальні турніри європейських кубків, навіть на рядові матчі приходили набагато більше місцевих вболівальників, ніж в інших країнах Європи, які були організаторами подібних турнірів. Культура вболівання волейбольних глядачів (як, зрештою і баскетбольних) є на високому рівні. Люди часто приходять на матчі цілими сім'ями, є багато дітей. Організація матчів як правило є бездоганною.

Зріст популярності волейболу в країні привернув увагу багатьох спонсорів, які почали активно розміщати свою рекламу на телебаченні, радіо та в Інтернеті, а одночасно здійснюють капіталовкладення у розвиток клубів, окремих талановитих гравців та збірної команди.

Серед активних форм спортивної рекреації волейбол також знаходиться на почесному місці поступаючись лише плаванню Звертає увагу на себе той факт, що футбол, як форма рухової рекреації та активного відпочинку серед молоді та дітей, надзвичайно популярний у Польщі майже всю другу половину ХХ століття, сьогодні відчутно здає свої позиції, хоч як й в більшості країн Європи, ця гра в Польщі викликає значне зацікавлення серед вболівальників [8].

Успіхи волейбольних збірних команд Польщі спираються на ефективну систему підготовки молоді. Перші спортивні класи волейбольного профілю почали функціонувати у Польщі наприкінці 60-тих, а вже на початку 70-тих років ХХ століття ці класи набули широкої популярності серед дітей та молоді. Обов'язковими елементами функціонування класів спортивного профілю була стисла співпраця із спортивним клубом з даної дисципліни спорту; участь в спортивних змаганнях (ліга, турніри); організація спортивних зборів і таборів. На сьогоднішній день головну роль у підготовці молодих кадрів з волейболу відіграють школи спортивної майстерності в Спалі (м.Томашов-Мазовецький), де до речі міститься головна база підготовки до міжнародних змагань чоловічої і жіночої збірних, у Жешуві та Лодзі. Щоб дістатися до школи молоді мусить пройти кілька селекційних етапів: I етап – участь в турнірі „Олімпійські Надії”; II етап – відбувається огляд та обстеження молодих гравців, які беруть участь в інших молодіжних волейбольних змаганнях, і, остатні III етап – це вже етап відбору гравців, визначених тренерами до участі у спеціальних тренувальних зборах. Ці школи спортивної майстерності безпосередньо знаходяться під постійною опікою Федерації Волейболу Польщі [3].

Необхідно також відзначити важливу роль, яку відіграють створені за ініціативою Федерація Волейболу Польщі та Міністерство Спорту і Туризму у 2012 році Молодіжні Волейбольні Центри. У цих школах функціонують три спортивні класи (від 15 до 18 років), до яких відбираються найкраще підготовлені і здібні молоді волейболісти. В Польщі щороку проводяться турнірні змагання молодіжної ліги, які по суті є змаганнями дублерів професійних команд вищої ліги.

В цілому у Польщі в 2012 році функціонувало 925 секцій з волейболу (у тому числі - 246 з пляжного волейболу), а їх кількість вросла з 2005 року на 13,5%. Також зазначимо, що кількість професійних волейболістів у період з 2005-2011 роки збільшилось на 63%, але серед жінок, цей показник є значно скромніший – збільшення лише на 6%. У цьому ж році при загальноосвітніх школах функціонувало 9803 волейбольних майданчика [8].

Клубовий волейбол у Польщі вже понад десятиріччя знаходиться на високому рівні, на сьогоднішній день це по-суті

світова еліта волейболу. Особливо високий рівень демонструє „Скра” (Белхатов). Дещо менш стабільний рівень демонструють команди „Ресовія” (Жешов) та ЗАКСА (Кендижин Козле). Ці команди прекрасно укомплектовані здібними гравцями, в їх складі виступають не тільки іноземці, але і здібна молодь. Сильні команди є також в Гданську, Ольштині, Варшаві.

Процес розвитку волейболу у Польщі треба також розглядати у більш широкій перспективі. Спорт сьогодення є невід’ємною частиною популярної фізичної культури. Спорт, як феномен сучасного суспільства надзвичайно складний, створює ієрархію окремих дисциплін поділяючи їх на елітарні та більш або менш популярні. У наш час спорт, як і в цілому фізична культура, в щораз більше підлягають вимогам комерціалізації. Волейбол також є прикладом цього процесу. І цей процес є невблаганний.

Значну роль в успіхах польського волейболу на міжнародній арені відіграли такі тренери національної збірної, як Хуберт Вагнер - випускник Варшавської академії фізичного виховання, багаторазовий переможець та призер чемпіонатів країни, у минулому гравець збірної, її капітан, легендарний тренер, переможець Олімпійських Ігор у Монреалі у 1976 році, коли збірна Польщі у драматичному фінальному матчі переграла сильну збірну СРСР 3:2) та Анжей Немчик, тренер жіночий збірної, з якою двічі вигравав чемпіонати Європи у 2003 та 2005 роках також випускник Варшавської академії фізичного виховання. Багато років він був тренером волейбольної жіночої збірної Німеччини, а пізніше успішно тренував волейбольні жіночі клубні команди Німеччини та Туреччини.

Зазначимо, що до найкращих успіхів національної чоловічої збірної у XXI столітті причинилися іноземні тренери – аргентинці Р. Лозано та Д. Кастеляні, італієць А. Анастасі, француз С. Антіга, бельгієць В. Хейнен. Крім італійця Ф. де Джорджіо (тренував у сезоні 2016/2017 рр.) всі інші тренери здобували з збіркою Польщі на чемпіонатах Європи та Світу медалі, у тому і золоті. Факт, який не часто зустрічається у сучасній історії командних спортивних ігор на цілому у світі, і який свідчить про надзвичайно ретельний і професійний відбір на посаду тренера національної збірної, що проводить керівництво Федерації Волейболу Польщі. Відзначимо також той факт, що тренерів міняють досить часто, що свідчить про надзвичайно високі вимоги до цієї посади – вистарчить один-два відносно невдалих турнірів (наприклад, в той час, коли збірна не посідає призового місця) і тренер іде у відставку. Варто також пам’ятати, що успіхи збірної це також результат зусиль надзвичайно талановитих гравців, що раніше грали та грають у збірній Польщі, таких П. Грушка, П. Загумний, М. Бонківіч М. Влазлі, Б. Курек, М. Кубіяк, З. Бартман та ін.

Висновки

1. Розвиток волейболу у Польщі має багату традицію і опирається на широкій популярності цієї спортивної гри серед населення країни.
2. У значній мірі успіхи клубного волейболу та збірних команд обумовлені ефективно функціонуючою системою підготовки молодих кадрів в спортивних школах та школах олімпійського резерву.
3. Варто також відмітити ефективну та конструктивну діяльність Федерації Волейболу Польщі. Це стосується і всебічної підтримки тренувального циклу збірних команд, ретельної селекційної політики тренерських кадрів, успішної співпраці федерації з бізнесом та пресою і телебаченням.

Література

1. Głuszek Z., *Polscy olimpijczycy 1924-1984*, Warszawa 1988. S. 92-93.
2. Kalita M., Wołosik P., Drąg K., Skłodowski K., *Polska siatkówka*, Wyd. Pingier Axel Spinger, Warszawa 2014.
3. Maszorek-Szymala A., *Wychowawcza rola sportu na przykładzie piłki siatkowej uprawianej w gimnazjum*, „Kultura Fizyczna i Zdrowotna”, nr 5-8, 2010, s. 28.
4. Mecner K., *80 lat polskiej siatkówce*, Od „przebijanki” do ligi światowej. Wyd. HAKUS, Olsztyn 2002.
5. Ojrzanowski A., *Zarys historii piłki siatkowej w Polsce w latach 1919-1958*, Wyd. AWF, Warszawa 1993.
6. *Piłka siatkowa w badaniach statystycznych*, Główny Urząd Statystyczny Badań Społecznych - Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa 2012.
7. Skalik M., *Rozwój bazy materialnej gier sportowych w Polsce w latach 1945-1975*, Pracy Naukowe Akademii im. Janusza Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna, XII, 2013, s. 88-98.
8. Woźniak W., *Najlepsi na świecie ? O fenomenie siatkówki i jej kibiców w Polsce*, [w:] Społeczne zmagania ze sportem, pod red. Ł. Rogowskiego, R. Skrobacznego, Wyd. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2011, ss. 289-311.

Волков В. Л.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Волкова С. О.

Державне вище технологічне училище технологій та дизайну, м. Київ

СТРУКТУРА ФІЗИЧНОЇ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ЮНИХ БОРЦІВ ВІЛЬНОГО СТИЛЮ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ СПОРТИВНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Визначено, що на початкових етапах багаторічного спортивного удосконалення великого значення набувають засоби, які спрямовані на розвиток загальних фізичних і психофізіологічних здібностей, що підтверджується, передбачені теорією спортивної підготовки значні обсяги відповідних фізичних навантажень.

На початковому етапі підготовки аналіз показав наявність чотирьох факторів, внесок яких склав 78,4%, а найбільш значимими показниками в цьому віці є човниковий біг, сума і середнє значення теплінг-тесту, нахил тулуба вперед, а також ЛЧРР на світло і на звук. На попередньому базовому етапі визначено п’ять факторів, а сума їх внесків складає 90,7%. Найбільша значимість у 12-13 років відзначена в результатів човникового бігу і стрибка в довжину з місця,